

Θέμα: Το μέλλον της Ευρώπης

I. Διαδικασία

Τρία βασικά ζητήματα συνέχονται με τη διαδικασία για την αναθεώρηση της Συνθήκης στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη: α) η Συνέλευση, β) η ατζέντα, και γ) ο ανοικτός διάλογος στην κοινωνία.

α) Η Συνέλευση

Η κυριότερη καινοτομία στη διαγραφόμενη διαδικασία είναι η παρεμβολή της Συνέλευσης ήδη στην πρώτη φάση του δομημένου διαλόγου για την αναθεώρηση της Συνθήκης. Ως πρότυπο προβάλλεται η Συνέλευση που επεξεργάστηκε το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Η προοπτική αυτή είναι από κάθε άποψη ευπρόσδεκτη.

Η σύνθεση της Συνέλευσης και η εντολή της αποτελούν τα σημαντικότερα ζητήματα. Μια πρώτη σκέψη θα ήταν η υιοθέτηση της σύνθεσης της Συνέλευσης του Χάρτη. Η λύση αυτή εγγυάται την επαρκή εκπροσώπηση τόσο των εθνικών Κοινοβουλίων όσο και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όχι όμως ίσως και των Κυβερνήσεων. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να αναζητηθεί η σύνθεση που θα εξασφαλίζει αφενός μια κοινά αποδεκτή πολιτική ισορροπία μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων παραγόντων και αφετέρου την εύρυθμη λειτουργία της Συνέλευσης.

Σύνθεση και εντολή προδιαγράφουν, τέλος, το προϊόν που καλείται να παραγάγει η Συνέλευση. Δύο είναι ενπροκειμένω οι κυριότερες εκδοχές. Η Συνέλευση αναλαμβάνει να συντάξει είτε διεξοδική έκθεση για τη διαμόρφωση της Συνθήκης είτε σχέδιο Συνθήκης που θα υποβληθεί έπειτα στη Διακυβερνητική Διάσκεψη. Στην παρούσα φάση της ευρωπαϊκής ενοποίησης η επεξεργασία σχεδίου Συνθήκης φαίνεται να αποτελεί μαξιμαλιστική, ενώ η επεξεργασία έκθεσης προβάλλει ως ρεαλιστική λύση. Ορθότερο θα ήταν, η ελληνική Κυβέρνηση να προτείνει τη δεύτερη εκδοχή, να επιμείνει όμως να προσλάβει η έκθεση τον «ωριμότερο» δυνατό χαρακτήρα.

β) Ατζέντα

Το δίλημμα ενπροκειμένω είναι η εμμονή στην ατζέντα που συμφωνήθηκε στη Νίκαια ή η διεύρυνσή της. Η ελληνική θέση πρέπει να είναι αναμφίβολα υπέρ της διεύρυνσης. Η συγκεκριμενοποίησή της απαιτεί εγκαίρως προσεκτική επεξεργασία, διότι πρέπει να περιληφθούν θέματα, τα οποία αφενός προωθούν την ευρωπαϊκή ενοποίηση και αφετέρου εξυπηρετούν τα ελληνικά συμφέροντα.

γ) Ανοικτός διάλογος

Ο διάλογος στην κοινωνία για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να γίνει με βάση συγκεκριμένο πρόγραμμα και να προσλάβει τη μεγαλύτερη κατά το δυνατόν έκταση. Χρονικά πρέπει να συμπεριλάβει και τη φάση του δομημένου διαλόγου, να μην περιορισθεί δηλαδή μόνο στην πρώτη φάση, όπως προβλέπεται στην πρόταση Prodi. Η φάση αυτή είναι άλλωστε, αν ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι μεσολαβούν οι καλοκαιρινοί μήνες, εξαιρετικά σύντομη.

Το πρόγραμμα του διαλόγου θα ήταν ορθότερο να παρουσιάσει ο Πρωθυπουργός, για να τονίσει τη σημασία του. Προϋπόθεση βέβαια είναι η επεξεργασία του με μεγάλη προσοχή, με αίσθηση ρεαλισμού και στόχο να παρασχεθεί η δυνατότητα σ' όσους κοινωνικούς φορείς, τους Μ.Κ.Ο. και τους πολίτες ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σ' αυτόν. Πρέπει επίσης να υπογραμμισθεί ότι οι απόψεις που θα εκφρασθούν θα ληφθούν υπόψη για τη διαμόρφωση των ελληνικών θέσεων.

Για την οργάνωση του διαλόγου πρέπει να αξιοποιηθούν όλα τα μέσα που προσφέρει η τεχνολογία. Σημαντική θα ήταν ενπροκειμένω η δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας στο γραφείο του Πρωθυπουργού και στη Βουλή.

II. Θέσεις για την αναθεώρηση της Συνθήκης

1. Συνταγματική Συνθήκη

Με γνώμονα τη θεσμική ταυτότητα που αναμένεται να προκύψει για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη πρέπει να αναζητήσουμε τη νέα ονομασία που αφενός προσιδιάζει στα καταστατικά κείμενά της ενόψει του

βαθμού ανάπτυξης της ευρωπαϊκής ενοποίησης και αφετέρου προσφέρεται να εκφράσει τη νέα θεσμική πραγματικότητα που διαμορφώνεται. Σήμερα γίνεται κατά κανόνα λόγος για Συνθήκη και, τελευταία, για Σύνταγμα. Οι δύο αυτές ονομασίες δεν είναι όμως σε θέση να εκφράσουν με ακρίβεια το φαινόμενο που εξετάζουμε.

Προτιμότερη θα ήταν, γι' αυτό, η ονομασία «Συνταγματική Συνθήκη», γιατί αποδίδει τόσο τη θεσμική αφετηρία όσο και τη θεσμική προοπτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ζήτημα δεν στερείται πολιτικής σημασίας, διότι θα ήταν πολλαπλά χρήσιμη η καθιέρωση μιας σύγχρονης ονομασίας που να υποδηλώνει τη δυναμική της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Εκτός αυτού, η ονομασία «Συνταγματική Συνθήκη» συναιρεί αντιθέσεις που δυσχεραίνουν τη συζήτηση για την εξέλιξη της Ευρώπης, διευκολύνει δε την απομάκρυνση από παραδοσιακές κατηγορίες (Συνθήκη) και τη μη προβολή απώτερων μελλοντικών προοπτικών (Σύνταγμα).

2. Ομοσπονδιακή προοπτική

Κεντρικό σημείο στις συζητήσεις για τη θεσμική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ομοσπονδιακή προοπτική της. Πρόκειται για την πιο δύσκολη ίσως συζήτηση που έχει γίνει ως τώρα, γιατί σ' αυτήν εμπλέκονται, χωρίς τις αναγκαίες διευκρινίσεις, αντιλήψεις και κατηγορίες αφενός του κοινοτικού και αφετέρου του ομοσπονδιακού προτύπου.

Θα ήταν λοιπόν ορθότερο, στη μεταβατική φάση που βρίσκεται η διεργασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης σήμερα να αποφεύγεται η αδιαφοροποίητη μνεία στο κοινοτικό πρότυπο και την ομοσπονδία. Η αναφορά γενικά στην ομοσπονδιακή προοπτική υπογραμμίζει την πορεία που διαγράφει η Ευρωπαϊκή Ένωση και γίνεται ευρύτερα αποδεκτή, επιτρέπει τη συζήτηση του προβλήματος χωρίς προαπαιτούμενα και διευκολύνει την αναζήτηση της νέας θεσμικής ταυτότητάς της.

Η λύση που θα προκύψει στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη θα συγκεντρώνει, σ' ένα συνδυασμό που δεν είναι πάντως εύκολο να προσδιορισθεί από τώρα, τόσο κοινοτικά όσο και ομοσπονδιακά στοιχεία. Η εκδοχή που θα επικρατήσει σχετικά θα αποτελέσει προϊόν σύνθετων και δύσκολων πολιτικών διεργασιών. Προς αυτήν την κατεύθυνση προσφέρονται πολλές παραλλαγές που δεν έχουν ακόμη

προσδιορισθεί ως υπόθεση εργασίας, πολύ δε περισσότερο δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο αναλυτικής επεξεργασίας. Εξαίρεση αποτελεί ενπροκειμένω η Γερμανία στις προτάσεις που διατύπωσαν ο J. Fischer, ο J. Rau και ο G. Schroeder, η οποία προσανατολίζεται σταθερά και έντονα προς το ομοσπονδιακό πρότυπο.

Η Ελλάδα πρέπει ασφαλώς να υποστηρίξει την ομοσπονδιακή προοπτική, χωρίς όμως να ταυτίζεται με την αμιγή εκδοχή του ομοσπονδιακού προτύπου. Για το σκοπό αυτό είναι αναγκαίο να επεξεργασθεί έγκαιρα συγκεκριμένες θέσεις που θα εξυπηρετούν τα συμφέροντά της και θα συμβάλλουν στη θεσμική αναβάθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον εμπλουτισμό της με ομοσπονδιακά στοιχεία. Ανάλογες προσεγγίσεις αναμένεται να επικρατήσουν και στις περισσότερες χώρες της Ένωσης, όταν αρχίσει να συνειδητοποιείται η δυσκολία και οι επιπτώσεις του εγχειρήματος.

3. Ομοσπονδιακή προοπτική, εθνική ασφάλεια και εδαφική ακεραιότητα

Η προώθηση της ομοσπονδιακής προοπτικής δεν δημιουργεί προβλήματα στην προστασία της εθνικής ασφάλειας και την υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας. Ο βαθμός ανάπτυξης της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αφήνει περιθώρια για την έκφραση ανησυχιών.

Αν πάντως κοινοτικοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό, όπως παγίως επιδιώκει η Ελλάδα, δεν αμβλύνονται οι θεσμικοί και πολιτικοί μηχανισμοί που εγγυώνται την εθνική ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα. Προκειμένου πάντως να διασκεδασθεί κάθε σχετική ανησυχία θα μπορούσε η Ελλάδα να ζητήσει «δικλείδες ασφαλείας» με τη συμπερίληψη ειδικών διατάξεων στη Συνθήκη ή την καταχώρηση σχετικής δήλωσης σ' αυτήν.

Αθήνα, 25 Μαΐου 2001